Numărul 6

Noemvrie 1962

Cuvântul

ÎN EXIL

Director:
GEORGE RACOVEANU

Die Einheit im Gebet und die andere Einheit

von George RACOVEANU

Die Botschaft, die der Kanzler Adenauer anläßlich der Eröffnung des Konzils an die offiziöse Zeitung „Osservatore Romano“ gesandt hat, spricht von der zwingenden Notwendigkeit einer einheitlichen Front der Christen, in diesen Zeiten der Gefahr für die Freiheit der Welt.

Allerdings muß festgestellt werden, daß die Zeichen eines Erfolges in dieser Hinsicht nicht sehr ermutigend sind. Die Eröffnungsansprache des Papstes hat uns die vornehmste Aufgabe des Konzils erläutert und zwar: das heilige Erbe der christlichen Lehre zu bewahren und in wirksamer Weise zu verkünden; doch soll diese im Licht der modernen Forschung und der Sprache des heutigen Denkens dargelegt werden. Was die Einheit der Christen betrifft, so hat der Papst erklärt, daß in erster Linie die Einheit der Katholiken unter einander erhalten bleiben muß; sodann die Einheit im Gebet, durch welches die von dem Apostolischen Stuhl getrennten Christen zu einer Wiedervereinigung mit Rom gelangen sollen.

Die Einheit im Gebet für die Erleuchtung des „Gegners“ dauert aber in der orthodoxen und in der römisch-katholischen Kirche seit einem Jahrtausend an. Es ist wahr, daß für die göttliche Vorsehung tausend Jahre nur einen Augenblick bedeuten. Die Vorsteher der Kirchen aber haben nicht das Recht die Geschehnisse vom Standpunkt der Vorsehung aus zu betrachten; denn in dem Falle würde auch das Streben um die Wiedererlangung der christlichen Einheit seinen Sinn verlieren. Die „Wiederkehr“ der nicht römisch-katholischen Kirchen nach Rom wäre heute — wie der Kardinal Bea in einem Vortrag an der Münchner Universität sagte — eine Utopie. Zwischen den religiösen Gemeinschaften, die unter dem Sammelbegriff „Protestantismus“ bezeichnet werden und der römisch-katholischen Kirche bestehen tiefe Gegensätze. Nicht von Unterschieden in einem oder dem anderen Punkt der Doktrin ist hier die Rede, sondern von solchen in der Beurteilung und der Manier, in welcher die Wirklichkeiten der Religion dargestellt und konstruiert werden.

Auf dem Weg der Annäherung der orthodoxen Kirchen des Ostens an Rom steht ein schweres Hindernis: die Lehre vom Papste, so wie sie von dem I. Vatikanischen Konzil formuliert wurde. Danach hat der Papst als Haupt der ganzen Kirche die volle Gewalt, die Kirche zu weiden, zu regieren und zu verwalten. Des weiteren, ist die „ex-cathedra“ gesprochene Lehre des Papstes durch sich selber, nicht aber durch die Zustimmung der Kirche (non autem ex consensu Ecclesiae) unabänderlich. Selbstverständlich hat das „Primat“ seine Wurzeln in der hierarchischen Struktur der Kirche. Aber in den neu-testamentarischen Zeiten und bis ins vierte Jahrhundert war die „Kollegialität“ die Beziehung zwischen den Bischöfen der Kirche. Der hl. Cyprianus von Karthago schreibt im Jahre 256 seinem „Kollegen“ Cornelius, Bischof von Rom (Cornelius collega noster sacerdos pacificus et justus“). Mit der Zeit aber begann eine Organisation sich herauszukristallisieren. Unter den fünf Patriarchen der Kirche wurde das Ehrenprimat des Patriarchen von Rom von niemanden bestritten. Die Konzilien haben es anerkannt und die Kaiser von Konstantinopel haben es durch Novellen bekräftigt.

Fortsetzung auf Seite 4

O REVISTĂ UNIVERSITARĂ

de Mircea ELIADE

. . . În toamna 1926, convinsesem pe Preşedintele Centrului studenţesc ilfovean să publicăm *Revista Universitară.* Primul număr a apărut odată cu deschiderea cursurilor. Ca şi la *Vlăstarul,* adunasem singur materialul şi mă îngrijisem de corecturi. Dar de data aceasta era vorba de o revistă care trebuia distribuită pe la chioşcuri. Am fost ajutat în această corvoadă de Pârvulescu, şeful Corului, care devenise acum şi administratorul Revistei. Am izbutit să tipărim trei numere sub direcţia unui comitet din care făceam şi eu parte, şi un al patrulea — şi ultim — număr după ce-am fost nevoit să mă retrag. Dintre profesori colaborau Rădulescu-Motru şi D. Gusti. Îmi amintesc de un text scurt, concis, ironic, al lui Stelian Mateescu, de un articol juridic al lui Petru Viforeanu. Eu am publicat, printre altele, un articol despre Ionel Teodoreanu şi o critică a primului volum din *Essai de Synthèse de l'Histoire universelle* al lui N.Iorga.

Pagnile acestea au jucat un rol hotărâtor în tinereţea mea. Critica volumului lui Iorga era exagerată şi plină de teribilisme juvenile. În admiraţia mea fără margini faţă de genialul polihistor, fusesem profund dezamăgit de acest prim volum al *Sintezei.* E drept că Iorga nu era un specialist în Istoria vechiului Orient, nici în antichitatea greco-romană. Dar pentrucă *Essai de Synthèse* trebuia să devină capodopera marelui nostru istoric, mă aşteptam să fie pregătit şi redactat cu mai multă grijă decât sutele de volume care îl precedaseră. Îmi închipuiam că N.Iorga se va sili să dea în aceste patru volume de sinteză esenţa gândirii lui istorice. Visasem ani de zile la această carte; mi-o închipuisem scrisă limpede, concentrat, lapidar, adevărat monument ridicat ca să înfrunte secolele.

Evident, fusesem amar dezamăgit regăsind aceiaşi proză repezită şi descusută pe care o cunoşteam din celelalte scrieri ale lui N.Iorga; dezamăgit deasemenea de notiţa publicată pe verso paginei de gardă, în care ni se spunea că autorul n'a avut întotdeauna posibilitatea să consulte cărţile pe care le citează; descurajat, mai ales, descoperind că cel mai învăţat istoric pe care-l dăduse neamul românesc ignora bibliografia recentă, că folosea monografiile la modă pe vremea tinereţii lui, că, ceiace mi se părea şi mai grav, nu se ţinuse la curent cu modificările care avuseseră loc în problematica istoriografiei orientale şi antice. Critica era cu atât mai cruntă cu cât eram de mulţi ani un admirator frenetic al lui Iorga. Printre rânduri se ghicea în articolul meu, furia iconoclastă a celui care se trezeşte deodată înşelat, care descoperă că zeul adolescenţii lui se face vinovat de lipsuri şi slăbiciuni omeneşti. Eşecul *Sintezei* lui Iorga mă lovea dealtfel personal. Crezusem în ştiinţa lui istorică enciclopedică şi *Essai de Synthèse* trebuia să-mi confirme strălucitor credinţa mea în posibilitatea unui nou tip de Pico della Mirandola. Celor care ar fi criticat diversitatea preocupărilor mele, le-aşi fi putut răspunde: Dar iată rezultatul unei asemenea diversităţi, iată *Sinteza* la care a ajuns Iorga!

continuarea în pag. 4

SĂRBĂTOARE LA MÜNCHEN

Monseniorul Dr. Octavian Bârlea, preşedintele Societăţii Academice Române, a împlinit, la 28 Octomvrie, 25 de ani de preoţie. Papa Ioan XXIII a ţinut să remarce faptul printr'o telegramă. În biserica mânăstirii „Zum guten Hirten“ din München, unde monseniorul Bârlea este în prezent preot şi profesor de religie, s'a oficiat cu acest prilej un impresionant serviciu divin, în prezenţa maicelor, a elevelor şcolii din mânăstire şi a Românilor din München şi din împrejurimi. Corul elevelor a dat răspunsurile. Predica ocazională a rostit-o Părintele Dr. Flaviu Popan.

Recunoştinţa, respectul şi dragostea nu puteau lipsi de la această fericită sărbătoare. Văzându-l iarăşi pe Monseniorul Bârlea printre ei, văzându-l la altar, în vestminte îngereşti, înconjurat de preoţi, îşi vor fi adus aminte Românii de ajutoarele bogate, de ostenelele grele, de nedormirile multe, de slujirile cu preţul "punerii cupului“, de neprihana vieţii şi de înfricoşarea Părintelui Octavian Bârlea în faţa Sfântului Potir. Îşi vor fi adus aminte Românii de toate câte cu ochii lor le văzuseră, sau de la oameni vrednici de crezare le auziseră. Îşi vor fi adus aminte de cuvântul său străin de îndrăznire; de îndepărtarea sa de laude şi de toată reaua mireasmă; de neiubirea de stăpânie şi de neîmpiedecarea sfinţiei-sale cu bogăţia. Îşi vor fi adus aminte de bogăţia dragostei ce se revărsa spre toţi cei din aproape; că pe toţi îi iubea, pe toţi cu râvna sa îi încălzea, pentru fiecare durere avea. Îşi vor fi adus aminte de îndelungă-răbdarea şi blândeţea care erau într'ânsul împreunate, ca şi cum ar fi crescut împreună; şi că turburare şi mânie nu s'a văzut la sfinţia-sa, fără numai pentru călcarea, cu bună ştiinţă, a poruncilor lui Dumnezeu.

Şi fericiţi că, în aceste vremi de plâns, le-a fost dat să cunoască, aci în înstrăinare, un astfel de preot din neamul lor, Românii vor fi înălţat la Dumnezeu rugare pentru a dărui viaţă lungă Monseniorului de azi.

Iară cei mai încărcaţi de ani vor fi trăit părerea de rău de a nu mai putea fi prezenţi şi la slujba ce se va oficia cu prilejul împlinirii a 50 de ani de cinstită preoţie a Părintelui Octavian Bârlea, fără îndoială înălţat la treapta care i se cuvine în vrednica biserică românească Unită, repusă în toate drepturile ei, astăzi furate.

CUVANTUL

NĂPASTA

de Virgil IERUNCA

Uluitor sau trist? Şi uluitor şi trist. Într'o publicaţie de exil, un exilat — unul dintre cei mai de seamă cărturari din noua generaţie — exilează pe I. L. Caragiale din literatura română. Publicaţia se cheamă: "Stindardul“. Cărturarul: E. Lozovan.

În numărul de pe Aug. — Sept. 1962 al acestei reviste, într'un articol *semnat,* pe prima pagină, consacrat lui "Hâşdeu, gânditorul politic“, dl. E. Lozovan scrie cele ce urmează: "E păcat că Români de talent şi-au irosit veghea întru ilustrarea vulgarului Caragiale, care a trecut de-surda prin peisagiul românesc fără să-i înţeleagă noima şi din care optica lui şaşie n'a reţinut decât haimanalâcul“. Pe pagina doua, într'un articol de data aceasta *nesemmat* dar în care regăsim lesne acelaşi stil colorat de certitudini originale, articol intitulat "Conu Iancu & Co.“, invectiva se îngroaşă până la delir. I. L. Caragiale devine pur şi simplu "demiurgul paiaţeriei“, iar opera sa, "pata unsuroasă de alva, duhnetul de mastică şi tejghea, sudalma suburbană, orizontul nedepăşit al grataragiilor şi paţachinelor, vulgaritatea papugiilor şi semidocţilor“. Mai departe, dl. Lozovan face istorie literară, sociologie şi chiar psihanaliză. Istoric literar, d-sa alungă pe I. L Caragiale din Junimea şi stabileşte noi raporturi între dramaturg şi Maiorescu: "A pune aceste marafeturi sub eticheta "Junimii“ — care a adus oarecare ţinută în vremea când în viaţa publică românească, ameţită de libertatea recentă, oricine îşi punea poalele'n brâu — înseamnează a ignora verdictul definitiv al lui Maiorescu: "Caragiale cam neruşinat cu ceilalţi . . . violent, grosolan şi inutilizabil . . . lipsit de tact ca la mahala“. Sociolog şi cum spuneam psihanalist, dl. Lozovan propune în următorii termini un nou studiu al "scriiturii omuleţului paraponisit“? "Va trebui ca cineva să examineze într'o zi metodic scriitura omuleţului paraponisit. Ce înfrângeri se ascund în dosul strâmbăturilor? Ce mutilări morale pot explica slobozirile sale de sepie“? Articolul continuă în această tonalitate de o neaşteptată frivolitate din partea unui spirit aşezat şi cumpănit intelectualiceşte ca acela al d-lui Lozovan. Nu sunt lăsate la o parte nici "boiul levantinului“, nici "mentalitatea lui de pezevenghi“. Concluzia este că I. L. Caragiale e din aceiaşi familie spirituală cu N. D. Cocea şi că nu e întâmplătoare, ba chiar firească, necesară, anexarea lui de către Republica Populară Română, din cauza joncţiunii esteticei "sictirului caragialesc“ cu "estetica bolşevică“.

Visăm? Din nenorocire, nu. Oricât de înmărmuriţi am rămâne de pe urma acestei proze bolnave, printre altele, de prezumţie, de pripeală ideologică, să încercăm să restabilim totuşi câteva adevăruri, cu atât mai greu de restabilit cu cât sunt mai simple — adevăruri topite în stilul însuşi de existenţă al culturii noastre. Ce l-a împins pe dl. E. Lozovan să vrea să alunge pe Caragiale din spiritualitatea românească? Din referinţele la Haşdeu şi Eminescu, probabil străduinţa sa de a vedea în această spiritualitate un monopol, o monadă.

Să fie oare cultura în general şi cultura românească îndeosebi expresia unei singure dimensiuni? Nu e nevoie de nicio trimetere în nicio filosofie a culturii, dela Polybios până la Toynbee, pentru a afirma necesitatea cel puţin bi-polară a unui spaţiu spiritual. Orice reducere la univoc se confundă cu îngustimea de

continuarea în pag. 3

CREZ

de Vintilă HORIA

Crede! Crede în limita umbrei,
Crede'n tăcerile sunătoare,
În apele care trec, în piatra
Care rămâne, povestitoare.

Crede'n sămânţa amară
Din fundul durerii, crede
În buna străvechea orânduire
A visului din ziua de vară,

În blânda şopârlă din timp
Care lunecă peste minciună,
Care scoate din mătrăgună
Luciri de nestins.

Crede în ce s'a aprins
Peste dealuri şi turme,
Află că sumbrul răstimp
Va pieri fără urme.

Crede'n blestemul celui închis,
În ruga însetatului de dreptate,
În aprigă frăţietate
Aprinsă în Ţara din vis.

Octomvrie 1962

* * *

CHEMARE

... Doar ochii inimii să mi-i laşi
să-ţi mângâi Împlinirea
Că, de-ai rodit prea de vreme
ori am sosit prea târziu,
paşii lui Moisi lăsaseră urmă grea în Pustie
Că de-am venit prea devreme
ori ai rodit prea târziu,
drumul presărat cu cremene sau sirene
s'a frânt pieziş în silnicie.
Poate nicicând
obrazul muşcat de vifornită
nu va zăbovi pe pieptul tău în repaos ...
Poate în veci
mâna mânjită de ispita fierului
nu-ţi va atinge tremurul pleoapelor firidă de Naos.
Mă chiamă
din ramă
eternul din irişii tăi
pe drumul ce urcă spre cerc.
Mirajul îndemnului
pe ziuă, pe seară, în taină de viaţă'l încerc.
Din timp,
pe tăcute, scară înalţ din revoltă.
Ţintă de veac,
icoana mă'mbie'nainte spre boltă.
Gerul micimii
slăbeşte'n sărutul rotund din privire.
Calea uscată
se'mbracă în haină de mire.
Chemare ... amară ... şi dulce ...
ca drumul spre Cruce.

1952 D. BACU

* * *

MIORITICĂ

L-au risipit cu noaptea prin viroage,
Şi doina, crud, i-au gâtuit-o'n funii,
Să nu mai cânte'n strungi, să nu se roage,
Să nu-i citească, dorul, cornul lunii.

Dar stâna'n munte-l plânge cu mioare,
Şi numele i-l ţin gorunii'n sân;
Vezi: urma ştreangului crescu isvoare,
Şi'n neam luceferii l-au vrut stăpân.

Ţăranii ară'n câmpuri să-l desgroape,
Şi-l ştiu în sânge: lege din străbuni.
Îi poartă vântul cugetul pe ape
Şi haiducia-l sângeră'n furtuni.

Cel cărturar de şi-a uitat de ţară,
Citeşte-i semnul de'mpărat în carte,
Şi'nvaţă'ncet, din glasul lui, să moară,
Mutându-şi crucea mai adânc în moarte.

În şezători e dor şi'nvăţătură,
Şi Făt-Frumos îl drumuie'n poveşti.
Şi-i vin irozii, la mormânt, de-l fură,
Să n'aibă visu-i praguri omeneşti.
Seara, brădetul munţilor coboară
Şi-i face, verde, cetina, paradă;
Şi-i pârguiesc credinţa iconară,
Prunci, gângurind, din leagăn, a baladă.

Îl cheamă Dunărea doinind din Mare,
Şi-l buciumă Carpaţii'n bărăgane,
De sună toată zarea viitoare:
Mai cântă-ne norocul, măi ciobane!

VASILE POSTEUCA

G. M. CANTACUZINO:

BISERICA FUNDENII DOAMNEI

În vara anului 1921 lucram la restaurarea palatului brâncovenesc din Mogoşoaia. Cu o ceată de meşteri iscusiţi în cioplirea şi întrebuinţarea cărămizii, cu o şatră întreagă de ţigani şi cu doi pietrari greci, mă străduiam să-i schimb mândrei locuinţi domneşti înfăţişarea ei de ruină tragică, ca o poveste de Eggar Poë. Încetul cu încetul, bolţile prăbuşite se refăceau, crăpăturile adânci ale zidurilor se umpleau, pietrele căzute erau puse la loc, şi întreg palatul se scutura de ţărâna adunată la picioarele sale de vânturile vremii şi ale uitării.

Când eşti în contact zilnic cu o mare operă din trecut, când cauţi să adânceşti principiile şi legile esteticei care au ordonat şi armonizat concepţia unei astfel de opere, pierzi foarte uşor noţiunea vremii în care trăeşti, eşti cucerit de un farmec primejdios care, destăinuindu-ţi tainele artei trecute, te desprinde de realitatea prezentă, cum ar face curentul unei ape cu o barcă nelegată de mal şi care ar ajunge cine ştie unde.

Obicinuit să văd la fiecare răsărit de soare palatul rumenindu — se de primele raze ale dimineţii, devenind incandes cent spre amiază, şi aprinzându-se spre lac mai târziu, pentru a împrăştia parcă, după o zi întreagă de soare şi căldură, o lumină proprie atunci când începea să înnopteze, trăiam în faţa acestei reînnoite minuni o viaţă al cărei ritm era dictat de activitatea unui şantier tăcut. Parcul împrejmuitor izola şi mai mult de sat şi de şosea anacronica noastră echipă. Eram obligat cu toate acestea, să ies din limitele domeniului fermecat. Aceste vizite în oraş le făceam cât mai scurte şi în acelaşi timp căutam mereu să dau un ocol printr'o mahala oarecare unde se mai găseau amintiri din trecut, fiindcă, nu ştiu dacă aţi observat, contrar celorlalte oraşe unde centrul este conservator, mândrindu-se şi apărând operele din trecut, în Bucureşti amintirile artei noastre din alte vremuri trebue căutate la periferie unde bunăvoinţa administrativă şi necompetinţa oficială nu le-au stins încă. Astfel am cunoscut Colentina Ghiculeştilor, Pantelimonul, mânăstirea Văcăreşti şi Plumbuita. Vizitând din când în când aceste locuri, îmi întregeam viziunea pe care o urmăream ca un miraj.

Într'o zi, aflându-mă pe şoseaua care duce spre Urziceni, chiar la ieşirea oraşului, după ce trecusem podul Colentinei, întrebai pe un căruţaş, unde ducea drumul care se desprindea, chiar acolo, din şoseaua mare. "Spre Fundenii Doamnei", îi fu răspunsul.

"Fundenii Doamnei" . . . cine ştie ce o mai fi şi pe acolo! Un nume aşa de frumos şi atât de musical nu putea să fie purtat de un sat oarecare.

Când intrai în satul acela, după un drum destul de lung, desamăgirea mea fu adâncă. Case sărace, apăsate spre pământ, acoperite cu tablă, un drum de ţară care făcea să scârţâie şi să geamă osiile trăsurii, obosind caii, oţetari plini de muşte, şi vite plictisite de căldură. Dar deodată, în mijlocul satului, în fundul unui teren rămas liber, împrejmuită de un zid vechi de cărămidă, cu o portiţă umbrită de un nuc, se desprinse în lumina acestei zile de vară o biserică albă, ca o mireasă, în care se recunoştea îndată expresia epocei brâncoveneşti. In faţa acestei neaşteptate apariţii, mi-am adus aminte de Cântarea Cântărilor:

"Vino din Liban, mireasă, vino din Liban!"

Şi când trecui sub umbra răcoritoare a nucului care te înveselea ca urarea unui bun venit, şi mă găsii în micul cimitir închis ca o cetate şi pradă buruienilor mirositoare şi florilor de câmp, îmi revenirà în minte crâmpeie din imnul lui Solomon:

"Grădină închisă este sora mea mireasă, grădină închisă, izvor pecetluit.

Scoală-te, vântule cel dela miazănoapte, şi vino, boare dela miazăzi, şi suflă din grădina mea, şi să curgă miroasele.

Şi în grădina nucului m'am pogorît".

In mijlocul acestui mic cimitir de ţară, cu mormintele strânse unele lângă altele, atât de strânse încât nici un colţ de sub pământ nu era nelocuit de câte un neam de morţi, pe această ţărână bogată în oseminte şi acoperite de iarba uitării, bisericuţa apărea ca simbolul învierii.

Cine ştie pentru ce nuntă domnească fusese zidită, căci pe zidurile ei albe se desfăşoară o întreagă decoraţiune făcută de un maestru persan, ale cărei motive sunt flori şi fructe, păuni şi peşti în bazine răcoritoare, palate luminoase ca acele din "o mie şi una de nopţi", şi chiparoşi punând în acest ansamblu punctuaţia unui ritm. Toată gingăşia miniaturilor persane, multe din motivele favorite ale acestor iscusiţi decoratori, se regăsesc la Fundeni, transpuse în relief şi lucrate cu măestrie în ipsos. Această ornamentaţie delicată, lucrată cu uşurinţă şi cu o sensibilitate care se vede în fiecare amănunt, produce o impresie de tinereţe şi de veselie.

Oaspetele vechilor boeri care trecu pe aici ca să-şi încerce norocul, înfrumuseţând case şi biserici cu iscusinţa mâinilor sale, a luat cu siguranţă ca temă un cântec de dor şi de dragoste, Cântarea Cântărilor, sau poate chiar imnul lui Solomon. Căci atât florile şi fructele, şi mesele gătite, cât şi basinurile şi palatele, "căci de este zid, să zidim preste el cămări de argint, şi de este uşă să o astupăm cu scânduri de cedru", toate nu sunt aci decât aluzii la Şulamita, "ca să se întoarcă şi ca s'o vedem". Şi de este adevărată credinţa Egiptenilor că zugrăvelile de pe lăcaşurile mortuare nu sunt decât o chemare către morţi, pentru ca din împărăţia umbrelor să se trezească aceste zugrăveli şi să-şi continue prin ele viaţa în veşnicie, cucernicii şi umilii plugari cari dorm somnul cel bun în ţintirimul din Fundenii Doamnei au, pentru a-şi distra veşnicia celeilalte vieţi, o lume de chiparoşi, de palate uşoare ca norii, de flori nenumărate, de bazine, de cupe pline cu vin şi de fructe rare; o lume de iubire plină de miresme.

Prispa gingaşă, cu arcade trilobate purtate de coloane ornamentate şi de capitele bogate, are, deasupra intrării, medalioane cu motive florale care alternează cu chiparoşi stilizaţi. Această alternanţă de verticale şi de cercuri se regăseşte împrejurul bisericii într'un ritm neîntrerupt deasupra brâului. Pe urmă, motivele se repetă în mod simetric pe faţada dinspre nord, cât şi pe cea dinspre sud.

Aceste motive încep mai jos, la înălţimea ferestrelor. Ele sunt în număr de nouă, lucrate în relief în acel material alb care se chiamă ipsos. Acest soi de ornamentaţie foarte obicinuită în Orient, s'a întrebuinţat destul de des la noi mai ales prin secolul al XVIII-lea. Chiar în arta noastră populară se văd reliefuri lucrate în tencuială. Pentru a înţelege bine această ornamentaţie, este nevoe să se ştie că ipsosul este un material fragil, care trebue lucrat foarte repede, deoarece se întăreşte curând, astfel că timpul care rămâne artistului pentru a-l modela este relativ scurt. De aceea, poate, toate ornamentaţiile de acest fel au un aspect de spontaneitate şi de improvizare care le dă atâta farmec. La Fundeni însă, dacă forma pare improvizată, dacă tehnica apare ca un joc al unei extraordinare îndemânări, compoziţia în panouri şi dispoziţia motivelor sunt expresia unui gând sigur de posibilităţile sale. Impresia de spontaneitate provine şi din observarea şi redarea vegetalelor, calitate decorativă frecuentă în artele orientale.

Micul palat aerian, pe un soclu în bosaje puternice, la care duc două scări simetrice spre o galerie deschisă în arcade, în care atârnă lămpi, al doilea etaj, cu gratii la ferestre şi obloane, are peste el încă o galerie. Totul este acoperit de cupole persane, în dosul cărora apar vârfurile chiparoşilor.

Al doilea motiv reprezintă, între doi chiparoşi, un basin în care apa cade din trei vase suprapuse Grifoni scuipă apă în el, şi doi peşti se joacă în basin. În ultimul vas se văd trandafiri.

Mergând spre sânii bisericii şi spre altar, ornamentaţia devine exclusiv florală: o masă octog onală cu trei vase de flori, între ele smochine, pere şi struguri, un panou numai cu trandafiri, altul cu bănuţei, floarea soarelui şi crini, prune grele, lămâi cu crengile încărcate de fructe, acoperă fără întrerupere zidurile exterioare ale bisericii.

Pe faţa de nord a bisericii materialul fragil este foarte înegrit şi stricat de crivăţ; înspre sud însă, ornamentaţia pare făcută de ieri, şi urmele degetelor dibaciului artist se pot vedea încă în ipsosul întărit de mai bine de două sute de ani. Pe micul palat dinspre nord este o

continuarea în pag. 3

Clişeul din pagina1: DEISIS, gravură în lemn, Neamţul, seco. XVII.

Din "CARMINA BURANA"

adaptare de Horia STAMATU

"Carmina Burana" e titlul unei culegeri de cântece din veacurile 12–13, găsită la o mânăstire benedictină din Germania şi publicate pentru prima oară în 1847. Amestec de teme pioase, groteşti sau erotice, aceste poeme din pragul Renaşterii, în care latina seminariştilor se amestecă cu franceza sau germana primitivă, au fost într'un fel, pentru vremea lor, cam ceea ce se chiamă azi "poezia modernă". Valorificarea rimei, foarte frecventă, ca element ritmic de utilitate mnemotecnică, fiind vorba de poezii care se cântau, solo sau în cor, precum şi ingenuitatea amestecului de creştin şi antic, de religios şi profan, dau acestor poeme, unice prin prospeţimea lor, un caracter aproape folcloric. Nu mai puţin însă au uneori şi accente de critică a vremii, cu fulgerări profetice.

CRUCIFIGAT OMNES

(După cucerirea Ierusalimului de către Saladin, la 1187)

Lumea-i răstignită
Pe crucea Cristosului,
Altă cruce-a Domnului,
Alte răni în trupul Lui.
Arborul mântuitor
Se năruie,
Când crudul năvălitor
Mormântul Îi învălue.
Toţi fugiră din cetate,
Linişte căzu de moarte,
Şi blândeţea mielului:
Furia berbecului.
Plânge fica Sionului
După zestrea Domnului,
E prăpădul lumii:
Drepţii asupriţi
De nedrepţi sunt pedepsiţi,
Strâmbă-i judecata
Lumii.

VERITAS VERITATUM

de Philippe de Grève

(fragment dintr'un cântec de jale închinat decăderii bisericii)

Adevăr din izvodire,
Cale, viaţă şi vădire,
Adevăr însămânţat,
De păcat ne-ai curăţat,
Tu, Cuvântule'ntrupat,
Nădejde, credinţă,
Iubire ne-ai dat.
Sol păcii d'intâi
Norocului căpătâi,
Tu cel ce viaţă
Veşnică ne dai
după ce trece
al cărnii trai,
O, Atotputernicie,
Voce de temeinicie,
Tu poruncişi odinioară
Celui ce trăgea să moară:
"Ridică-te, fii teafăr iară!"

AMOR TENET OMNIA

Amor, tuturor stăpânul,
Inima îţi clatină,
Te smulge din datină,
Şi dulceaţa-i dulcioară
Face fierea mai amară.
E orb Amor,
Şi suflă pe gură
Frig şi căldură.
Amor e curajos,
Amor e sfios,
Şi minte cu credinţă
fără pocăinţă.
Amor prostuţul e viclean
Ca focul roş,
Sau palid e;
Toanele-i nestabile
sunt înduplecabile,
Amor e vifornic
Amor e statornic.
În puterea nopţii
În linişte casei,
Leasa îşi întinde
Şi în ea te prinde.
Amor e oriunde
Unde dor pătrunde,
Tinerii cu tinereţe
Se întrec să îl răsfeţe.
Iară cine, fără nime,
N'are parte de-al lui har,
Noaptea-şi trece în zadar,
Cu inima stoarsă,
De veghe întoarsă,
Şi plin de amar.

De la mitologie la „senzațional"

de Horia STAMATU

În Spania, de când lumea, se descoperă mai în fiecare vară câte un balaur, sau chiar mai mulți, de obicei prin fântâni părăsite. Presa dă detalii în spiritul celui mai curat "realism spaniol". Alexandru Busuioceanu urmărea cu mult humor și pasiune de basm, an după an, această estivală întoarcere la poveste. Ne amintim cu toții de "monstrul dela Long Beatch", care tot apărea înainte de războiu, iar "abominabilul om al zăpezilor" este foarte recent. Acest presupus gigant pre-sau post-uman a avut o presă de adevărat Președinte al unei super-puteri. Era oarecum regele misterios al munților Himalaia.

Se va spune: așa e presa, senzaționalistă. Foarte bine, dar de ce e senzaționalistă? Cei care fac "presă", sunt și ei oameni, cred sau nu cred ce spun dar sunt și ei prinși de "senzaționalism". Care până la urmă nu este decât exacerbarea, simplistă, a unei laturi a sufletului uman: setea de minuni, la care întotdeauna a răspuns și va răspunde "povestea".

Nu mai de mult decât acum două luni, puteam citi în "Christ und Welt" următoarea observație: "*Sirenele* țin prizonieră imaginația populară ca și farfuriile sburătoare. De câte ori se scrie ceva într'un ziar sau săptămânal, se strâng la redacție munți de scrisori. Numărul celor care cred în sirene crește neîcetat".

Din paleolitic până acum, cel puțin trei tendințe s'au format și persistă în om: una magică, alta mitologică și alta religioasă. Iar "magicul" și "religiosul" se cam bat cap în cap; dar care din noi, pe lângă ortodoxia respectivă, nu avem măcar două-trei superstiții de uz curent?

"Mitologicul" care stă oarecum la mijloc între "copilăria magică" și "maturitatea religioasă" este într'un fel "tinerețea fără bătrânețe" a omului. Și poate chiar acesta este secretul creativității lui. Desigur, pentru omul de știință este foarte greu să separe aceste trei stări ca un chimist care desface practic molecula în componentele ei, dar "mitologismul" creator este un fapt destul de bine stabilit. Iar când este vorba de viața comunităților, în care se face cultură, se face politică și economie și sunt biserici, scoaterea "mitologicului" în relief nu este o operație prea grea. Mai întâi pentrucă aceste comunități sunt expresive cu adevărat numai prin "creativitatea" lor, adică tinerețea, care dacă nu le conduce, nici nu le determină formele, le însuflețește permanent.

Se vorbește neîncetat de "mit" fie într'un sens de "întoarcere", fie într'altul de "aspirație în imediat". Ni se pare că și într'un caz și într'altul se trece peste miezul lucrurilor.

"Mitul" în sensul lui de "întâmplare miraculoasă" este necesar *în actualitate*, adică există nevoia permanentă de a-l *trăi*, liber de orice schemă a trecutului sau viitorului. Și cu cât este mai departe de simplele nevoi vitale, cu atât este mai creator.

Nenorocirea societăților tiranic-colectiviste este tocmai acțiunea lor de extirpare a acestei nevoi, care dacă în expansiunea populară se poate caricaturiza azi prin "senzațional", dă în schimb întotdeauna prin excepții, *poezia*, cu multiplele ei expresii, lirice, epice, dramatice, plastice, muzicale.

Iar nenorocirea societăților libere, dar violent pragmatiste, este supunerea poeziei la rentabilitatea *economică*, așa cum în tiraniile colectiviste este supusă la rentabilitatea politic-propagandistică, într'o planificare ideologică întotdeauna desființătoare de poezie. Ceea ce este mai grav, pentrucă în sistemele liberale se mai salvează și poezie adevărată, pe când în cele ideologice extirparea este radicală. De aceea tiraniile colectiviste reduc iremdiabil omul la o îmbătrânire prematură din cauza imposibilității de a-și căuta, prin proprie creație sau alegere din câmpul creației, "poezia", "visul", care-i îmbogățeste sulfletul și-i dă un real elan de viață.

"Poezia" este și "senzaționalism" și "mitologie" în sensul cel mai înalt. Societățile în care nu mai există libertatea acestei poezii, sunt societăți crepusculare, cum a fost chiar ultimul imperiu barbar, cel moscovit. Poeții acestui straniu imperiu au fost poate oamenii cei mai chinuiți în lumea culturală a veacului XIX. Tot așa de chinuiți ca în epigonia ideologică de azi a Imperiului crepuscular de ieri. Totuși, în veacul XIX, scriitorii aceia chinuiți au avut posibilitatea de a-și găsi o libertate în miracolul creștin, și astfel au rămas câteva mari opere ("cazul" Pușkin a fost posibil din motive de curte).

Bine, se va spune, de ce nu se întâmplă și azi ceva analog, de ce nu-și găsesc creatorii posibili o libertate în ceea ce este liber azi, să zicem "mistica revoluționară". Din nefericire analogia nu e posibilă, întâi pentrucă dimensiunea libertății nu se desfășoară decât în "necontrolabilul supra-sau extra-istoric" iar izvoarele poeziei nu sunt realitatea imediată, ci tocmai irealizabilul în limitele acestei realități imediate. Iar drumul către miracol este altul decât acela al rațiunii socotitoare sau al "revoltei", astăzi și ea atât de științific" socotită, și anume acela al afectivității profunde, al unei pasiuni pe care n'o statisface niciun fel de "colectiv" sau chiar "trust", indiferent de "industrializări" oricât de nemai văzute ar fi ele.

Sentimentul crepuscular față de istoria în curs a fost provocat la gânditorii istoriei tocmai prin observarea combaterii acestui "dor al incontrolabilului", iar "senzaționalismul" de azi este un fel de replică instinctivă, o hiper-sforțare de a menține acest "dor", pentrucă el este izvorul tinereții.

Oamenii sunt mai setoși de "ignoranță" decât s'ar putea crede. Numai că au și nevoia de a-și stabili ei care este "ignoranța" ce corespunde dorurilor adânci din ei.

Lumea este azi prinsă în chingile necesității de toate părțile. Dar aceste chingi sunt de fabricație umană și ca și ele, există tot în toate părțile suspinul dureros după minunea regeneratoare, care nu este sborul inter-planetar cu o mașină sau alta, ci apariția *sirenei;* nu este călătoria astronautului în lună, ci *răgazul* de a contempla luna, de a se bucura de majestatea ei în visul propriu, visul celui ce contemplă. Este atâta realitate "socială" în acest dor adânc al "visării", încât și felcerii și potcovarii ideologiilor și societăților ar trebui să se gândească serios, pentrucă numai această "inspirație" îi mai poate ajuta să evite catastroficul nedorit de nimeni.

BISERICA FUNDENII DOAMNEI

dată: 1689, în cifre obicinuite. Era deci pe vremea lui "Brâncoveanu Constantin, boer vechi și domn creștin".

Pe turle decorația este sobră: câteva floricele în jurul îngustelor firide.

În interior, după ce ai trecut pe sub ușa de piatră, în stânga și în dreapta căreia doi îngeri sună Învierea, despărțiți printr'un vultur bicefal, găsești obicinuitele bolți în cupolă, cu o pictură foarte înegrită, cu coroane mortuare atârnate pe zid și cu o pendulă al cărei tic-tac este în contrazicere cu cariul ce bate mai puțin grăbit în lemnul tâmplei.

Ctitorii de-abia se mai zăresc pe zidul spălăcit din fund. Nici unul din ei nu doarme aci. De conac nu se mai pomenește. Bisericuța demult nu mai este a lor. Este a satului sărac și plictisit dimprejur, a buruienilor, a florilor de câmp, a ierburilor mirositoare, a morților din țintirim și a trecătorilor din drum.

(Din: Arcade, firide și lespezi).

G. M. Cantacuzino, † 1960

NAPASTA

viziune. Franța — mai e nevoie s'o amintim? — nu e numai raționalistă, fiindcă ea măsoară prin Descartes, însă arde prin Pascal. În Germania lui Goethe și a lui Kant e loc și pentru țipătul lui Nietzsche. La noi, românismul e o stare deschisă: lângă cioban, stă haiducul, lângă cântecul de jale, balada (care îmbină pe "a fi" cu "a face") iar ironia e și ea o permanentă formă de a privi, în literatura populară. În strigătură și proverb, Românul trece dela tânguire și cântec, dela dor, la pedagogie: un fel de pedagogie existențial-ironică ce corectează gândul și fapta. "În cultura românească — scria Mircea Eliade, în primul număr din "Luceafărul", Paris, Noemvrie 1948 — Mihai Eminescu și-a dobândit un loc unic. Totuși, opera lui nu poate reprezenta fenomenul spiritual românesc în întregimea lui. Alături de Mihai Eminescu trebuie să amintim pe Caragiale, după cum alături de Hașdeu trebuie amintit (ca să-l corecteze și să-l completeze) Titu Maiorescu, alături de N. Iorga — un E. Lovinescu — alături de Vasile Pârvan sau Nae Ionescu — un Paul Zarifopol, ca să nu menționăm decât câțiva dintre fruntașii culturii noastre care nu mai sunt în viață". (Citatul lui Mircea Eliade cade cum nu se poate mai nimerit și pentru a arunca o altă lumină asupra lui Paul Zarifopol care după dl. Lozovan are dublul păcat: de a fi fost ginerele lui Gherea și primul editor modern al operei lui Caragiale).

E drept că poziția de detractor al lui Caragiale nu e inaugurată de dl. E. Lozovan. D-sa nu face decât să răscolească, nu cu argumente noi, ci cu uimitoare violențe de limbaj cenușa unui vechi proces pe care-l socoteam pentru totdeauna închis. Într'adevăr nu credeam că diatribele politice ale celor doi liberali, Dimitrie Sturza și C. Banu, cum și pornirea ce se voia desprinsă dintr'un context de filosofie a culturii, a lui N. Davidescu, ("Caragiale, ultimul ocupant fanariot sau inaderența lui la spiritul românesc" — Cuvântul Liber, 3, VIII, 935) vor fi reluate cândva. Socoteam că I. L. Caragiale e pentru totdeauna înrădăcinat în cultura românească și că nu mai poate apărea în fața vreunui tribunal sau altul. Mai ales că, până și pe plan estetic, rezervele lui E. Lovinescu, care lega opera lui Caragiale de un anumit moment de desvoltare al societății noastre, s'au dovedit neîntemeiate, opera lui Caragiale transfigurând documentul, pentru a trăi la modul clasic, deslipită de o turbure istoricitate.

Dl. E. Lozovan cade în greșala în care a căzut, la vremea lui, C. Dobogreanu-Gherea: aceea de a reproșa lui Caragiale lipsa unui ideal etic. Dl. Lozovan merge, firește, mai departe, până la "pata unsuroasă de alva". D-sa preconizează scuturarea "ca de purici" de "optica moftului". Optica lui Caragiale nu este însă "optica moftului" ci răpunerea, osândirea moftului. Metoda e confundată aici cu propriul ei obiect. Caragiale scutură artistic o societate care însușindu-și în suprafață riscurile democrației occidentale, le digeră până la urmă anevoie. Din această digestie grea rezultă cultul moftologic al formelor fără fond, de către unii din reprezentanții acestei societăți, miticismul în situație, pe care Caragiale le denunță, mimându-le caraghioslâcul moral. Ascultând pulsul unei societăți în care cațavencii și tipăteștii prosperă, Caragiale ironizează, mușcă și toarnă istorie în tipare de artă. Este acest demers "slobozire de sepie"? Ce-ar trebui să spunem atunci despre articolele politice ale lui Eminescu sau despre revolta lui care se revarsă sociologic în gazetărie, liric în câteva din poemele sale? Revolta eminesciană și ironia lui Caragiale sunt chipuri ale aceleeași distanțe pe care cei doi mari le iau față de o societate pestriță, devorată de prea grabnice metamorfoze. Junimismul lui I. L. Caragiale e un tropism de istorie literară. Comediile lui ilustrează rechizitoriul maiorescian al formelor fără fond și operează paralel cu gazetăria implacabilă a lui Eminescu. Dacă înțelegem foarte bine pentru ce criticii comuniști se năpustesc împotriva junimismului și neagă asemenea tendințe la Caragiale, ne e foarte greu să pricepem pentru ce dl. Lozovan crede că "a pune aceste marafeturi (adică opera lui Caragiale, N. R.) sub eticheta Junimii, înseamnă a ignora verdictul definitiv al lui Maiorescu" pe care-l citam, după dl. Lozovan, mai sus. Numai că verdictul definitiv al lui Maiorescu nu stă într'o frază cu totul răzleață a criticului, care se referă la contactele mondene dintre cei doi, contacte adumbrite uneori de spiritul boem al lui Caragiale, ci cu totul altundeva. El stă în primul rând în faimosul articol al lui Maiorescu "Comediile lui Caragiale" care impune hotărîtor pe autorul "Scrisorii pierdute" și care constituie nu numai un capitol de istorie literară ci și o admirabilă pildă de necesitatea disocierii punctelor de vedere. Lucru firesc, notează E. Lovinescu care afirmă că" unul din motivele atracției lui Maiorescu pentru teatrul lui Caragiale trebuie să fi fost și faptul că opera dramaturgului este cea mai puternică expresie literară a criticei sociale a junimismului". ("T. Maiorescu", vol. II, pag. 245).

Dl. Lozovan vorbește de "acceptarea reteveiului ca tehnică literară" la Caragiale și nu se sfiește să adaoge că "felul în care a înțeles Caragiale să facă satiră este nu numai o ofensă adusă bunului simț ci însăși tradiției românești". Nouă ni se pare dimpotrivă că bunul simț și mai ales tradiția românească se simt rănite în ființa lor, pe vremea lui Caragiale, de prezența și omniprezența unor Farfuridi, Rică Venturiano, Lache, Mache, Dandanache. Și că, vârîndu-i într'un fel de insectar, caracterologic și artistic în egală măsură, Caragiale a făcut și operă de moralist și operă de igienă istorică. Pompiliu Constantinescu remarca bine acest lucru când afirma în "Portrete Literare" că "I. L. Caragiale are intuiția unei structuri sociale inferioare" și că "demascând-o își face și datoria etică, de a scoate în lumină vicii pe care nu le aprobă". Viciile sunt îngrămădite acid? Cu atât mai bine. Nu cumva pânzele lui Breughel și Hieronymus Bosch suferă și ele de lipsă de bun simț?

Mai există o problemă legată de tehnica și punerea în perspectivă a satirei lui Caragiale. Scriitorul oglindește, artistic, probleme din prezent, din societatea în care trăește și care este așa cum este. Nu cumva prezentul e veșnicul tărâm de investigații negative al artei? Nu cumva prezentul — într'o societate liberă — e o permanentă victimă a privirii artistului? Numai într'o societate totalitară ca cea comunistă prezentul e impus ca izvor de gâteală și beatitudini oficiale. Până acum sunt foarte rare cazurile în care o societate — e vorba de cele moderne — să fi cunoscut o propășire a literaturii de apologie a prezentului. Libertatea anulează fastul osanalei. Trecutul suportă, ba chiar cheamă idealizarea; viitorul se resfiră în necunoscutul utopiei; numai prezentul îndură deliciile refuzului. Și din acest punct de vedere, Caragiale care cerne cu privirea lui iscoditoare mediul social în care trăește, nu putea să scrie altfel. După cum, atunci când Eminescu cată spre un îndepărtat ev mediu românesc, transfigurează și înalță, iar atunci când, alături de I. L. Caragiale, în redacția "Timpului", se uită în preajmă-i, tună, fulgeră, sudueşte'n imanent ca și colegul lui.

Această cruntă și inevitabilă critică socială pare să-l stingherească în mod deosebit pe ultimul detractor al lui Caragiale. Dl. Lozovan merge până într'acolo încât încearcă și acest regret — colosal-printre atâtea sudalme îndreptate împotriva lui Caragiale: "Cine ar mai îndrăzni să vorbească despre un obiceiu nevinovat ca "five o'clock tea" după ce Conu Iancu l-a morfolit la rigolă ca pe un păcat capital"? Sau, cu nebănuite nostalgii revoluționare: "Care istoric ar cuteza să cerceteze revoluția lui Candiano Popescu — *care nu va fi fost atât de absurdă* — (sublinierea autorului) după ce a fost asvârlită cu cruzime mintală la rampa de gunoaie"?

Date fiind păcatele capitale de care e acuzat I. L. Caragiale, dl. E. Lozovan ajunge la concluzia că "nu e pagină (din acest scriitor, n. r.) care să nu poată fi reprodusă în dimensiuni de afiș de propaganda regimului". Și mai departe: "Că această armonie nu e întâmplătoare o dovedește faptul că operația e imposibil de realizat cu Eminescu ori Hașdeu. Distanța e cea care separă eposul de bodegă, invocarea muzelor de sughițul bețivilor".

Concluzia este fie de o rea credință învăluită fie de o necunoaștere desăvârșită a celor ce se petrec în țară. I. L. Caragiale a fost anexat de regim, opera sa suferind aceleași trunchieri ca și Eminescu și Hașdeu. Că s'a făcut mai mult sgomot în jurul lui Caragiale decât în jurul lui Hașdeu e firesc. Caragiale e mai popular — el a făcut parte și nu putea să nu facă din repertoriul Teatrului Național — pe câtă vreme Hașdeu e mai întâi de toate un savant, un istoric și nu se putea bucura de aceiași popularitate, eri ca și azi. Cât despre Eminescu, el este anexat după tipicul unei ceremonii integrale Dovedește oare ceva acest lucru? Absolut nimic. Pasiunea necroforă a comuniștilor a mers până într'acolo încât au anexat până și pe exilații George Enescu și Dinu Lipatti, care

continuarea în pag. 4

DIE EINHEIT IM GEBET UND DIE ANDERE EINHEIT

Die Autorität des Bischofs von Konstantinopel, obwohl kein apostolischer Sitz, war schon früher von allen Patriarchen des Ostens anerkannt worden. „Apostolische Sitze" waren drei: Rom, Alexandrien und Antiochien. Diese sind auch in einem Antwortbrief vom 13. November 866 vom Papst Nikolaus I. an den bulgarischen Fürsten Boris erwähnt.

Überlassen wir nun die Erleuchtung der „Anderen", der Macht des Gebetes und versuchen wir darzustellen, was menschlicherseits für die Einigung der Christen getan werden könnte. Denn die Spaltung ist menschliches Werk.

Anzeichen, daß die ersehnte Annäherung im Bereich des Möglichen liegt, fehlen nicht. Wir erwähnen nur einige: 1. Der Patriarch von Antiochien (apostolischer Sitz) erklärt, daß ein Konzil der ganzen Kirche, vom Papste einberufen, vom Papste, als dem „ersten zwischen gleichen" präsidiert sein soll. 2. Der Papst sendet eine Delegation unter der Führung von Kardinal Testa zu dem Patriarchen von Konstantinopel (ökumenischer Patriarch), um ihn über das bevorstehende Konzil zu informieren. 3. Der ökumenische Patriarch gibt dem Wunsch seines Herzens Ausdruck, den Papst in Rom zu umarmen, gemeinsam mit ihm die Vergangenheit zu beweinen und sich über das, was kommen muß, zu freuen. 4. Der anglikanische Erzbischof von Canterbury reist nach Rom, den Papst zu besuchen. Auch der evangelische Bischof Otto Dibelius kommt nach Rom. 5. Aus Anlaß des Katholikentages von 1962 war der Gesandte des Papstes, Kardinal Bea, Gast des evangelischen Bischofs Lilje in Hannover. Der eingeschlagene Weg ist gut. Wie aber soll er weitergeführt werden?

Hinsichtlich der orthodoxen Kirchen, muß Rom aus seinem Wortschatz den Ausdruck „Schismatischer Orient" streichen; denn die Orthodoxen haben sich nie von Rom loslösen können, aus dem einfachen Grunde, weil sie nicht unter römischer Führung standen. Von orthodoxer Seite wiederum, muß es unterlassen werden, Rom der ungerechten „häretischen Erneuerungen" zu beschuldigen.

Zwischen den römisch-katholischen und den protestantischen Theologen ist das Gespräch in vollem Gang und der Geist, in welchem dies Gespräch geführt wird, die Aufrichtigkeit und das Entgegenkommen, sind beispielhaft. In seinen Vorträgen erklärt der Kurienkardinal Augustinus Bea, daß alle, die im Namen Christi getauften, Christen sind.

Die Vorgesetzten der Kirchen stehen sozusagen am Vorabend eines „Nichtangriffs-Paktes". Von diesem aber, bis zu einem Freundschafts-Pakt ist nur ein Schritt.

NUMĂRUL CREŞTINILOR ORTODOCŞI DIN LUMEA ÎNTREAGĂ

Revista grecească ZOÎ publică date preţioase cu privire la situaţia actuală a bisericilor ortodoxe din toată lumea.

Cea mai puternică biserică ortodoxă din lume rămâne tot cea rusă, cu 73 episcopi şi 30.000 preoţi. (Se poate vorbi de circa 40.000.000 credincioşi ortodocşi în Rusia de azi). După Rusia locul al doilea îl are România, cu 14.000.000 credincioşi, 10.700 preoţi şi 10.000 de biserici. Urmează Jugoslavia cu 2300 preoţi, 25 eparhii şi 8.000.000 credincioşi şi Bulgaria cu 2.250 preoţi, 2.800 biserici şi 6.000.000 credincioşi. În celelalte ţări comuniste ortodocşii se află în minoritate: în Polonia 450.000 credincioşi; în Cehoslovacia 400.000; în Albania 250.000; în Ungaria 40.000.

Numărul creştinilor ortodocşi din orientul apropiat e neînsemnat: Syria 250.000, Libanon 160.000, Turcia 130.000, Israel 40.000, Irak 30.000, Jordania 10.000.

Biserica greacă, cu 66 eparhii şi 7.500 preoţi este cea mai puternică dintre bisericile ortodoxe *libere*. În Cypru există 400.000 de ortodocşi.

Astăzi trăesc numeroşi ortodocşi în afara spaţiului tradiţional al bisericii orientale. Astfel, în Europa de vest trăesc în prezent 300.000 credincioşi ortodocşi; în America de Nord, 5.000.000; în America de Sud, 500.000; în Australia, 500.000; în Africa (Kenia, Uganda) 140.000; în Japonia 30.000; în Coreea 2.000.

Numărul creştinilor ortodocşi din toate ţările, afară de Rusia, este exact. Situaţia din Rusia nu se poate cunoaşte exact, deoarece nimeni nu dă cifre precise.

Limbajul pe care de-atâtia amar de ani îl asteptam

"Calea pe care am ales-o noi acum este plină de riscuri - ca toate căile - dar este calea cea mai conformă caracterului şi curajului nostru ca Naţiune, şi cea mai conformă obligaţiilor tuate de noi pretutindeni în lume. Preţul libertăţii este întotdeauna scump; dar noi, Americanii, l-am plătit întotdeauna. O cale, pe care noi n'o vom alege niciodată, este calea capitulării sau a supunerii. Ţelul nostru nu este victoria *puterii*, ci menţinerea *dreptului*. Nu *pace* în dauna *libertăţii*, ci amândouă: pace şi libertate, aici în emisfera noastră şi - precum sperăm - pretutindeni în lume. Cu ajutorul lui Dumnezeu, la ţelul acesta noi vom ajunge."

Cuvintele acestea ale Preşedintelui Statelor Unite le-am aşteptat mereu. Ele desvălue virtuţile pe care Papa Pius XII le recomanda, în 1956, bărbaţilor de stat ai lumii libere: vigilenţă, hotărîre, pregătire şi curaj de înfruntare, în faţa unui duşman care vrea să impună cu forţa, într'un fel sau altul, "o formă de viaţă intolerabilă". Vigilenţa, pregătirea şi curajul de a înfrunta bărbăteşte răul s'au dovedit rodnice. Despotia a înţeles limpede ce o aşteaptă. Hruşciov nu putea nimici ceeace Lenin şi Stalin - cu complicitatea puterilor vestice - înfăptuiseră în 45 de ani de crimă. Căci "invincibila" Rusie sovietică ar fi ieşit sdrobită dintr'o uriaşă încleştare.

Viclenia asiatică însă caută să obţină câştig şi din înfrângere. *Teama de moarte* cată a fi prezentată drept *iubire de oameni*. Prestigiu? Onoare? Prejudecăţi burgheze! Dacă prin lamentabila batere în retragere, Hruşciov poate salva despotia lui Fidel Castro asupra Cubei, a câştigat. Şi dacă prin dovada "iubirii de pace" va izbuti să oprească înarmarea Vestului şi-a ajuns ţelul. S'ar putea ca, în acelaşi timp, să încerce a obţine *definitivarea* stărilor de lucruri din Europa robită. Căci Lippmannii şi Kennanii sunt mulţi şi foarte activi.

Noi însă sperăm. Deocamdată Preşedintele Kennedy a trecut un strălucit examen.

26 Octomvrie

CUVÂNTUL

Jurnal american

CRITICĂM UNEORI AMERICA

Să nu fie de mirare nimănui. O criticăm cu bună credinţă. Pentrucă e a noastră şi o iubim. Ca Români, avem dimensiunea noastră de timp care nu se potriveşte cu timpul giganţilor de la Casa Albă. Ei gândesc planetar şi se hrănesc dintr'o noţiune de libertate ce ştie răbda şi ceda enorm. Pe când noi, răbufnim uneori din timpul scurt al unui neam gâtuit, vândut. La această răscruce a morţii şi a nepotrivirilor e firesc să ne exprimăm unele îndoieli şi revolte. Dar vrem să se ştie că nimic nu poate întuneca ataşarea noastră totală faţă de această lume nouă.

Are America două lucruri care se condiţionează reciproc şi-i garantează formidabilele progrese ştiinţifice şi tehnice: *libertate şi bunăstare* economică. O libertate care-l respectă pe om drept creatură a lui Dumnezeu şi care se măsoară, uneori, cu abuzul de libertate, dar nicidecum cu tirania, ori cu nebunia dictatorială. Şi o bunăstare din care se poate crea şi medita. Cine a urmărit politica americană în ultimele două decenii, — politică de buldog uriaş căruia-i mănâncă coteii urechile, va trebui să însume 'n ecuaţie aceste două calităţi ale omului din continentul nou. Ele constituie bucuria şi nădejdea întregii omeniri. Toate neamurile îşi îndreaptă privirile spre statuia Libertăţii din golful New York-ului.

REZOLUŢIA CONVENŢIEI UNIUNII ŞI LIGII ROMÂNILOR AMERICANI

Înscriind o traiectorie mult mai depărtată decât interesele lor administrative, fraţii noştri din America au trimis *cuvântul* lor tradiţional la Casa Albă, întru apărarea neamului românesc dat uitării. O rezoluţie bine gândită, documentată, clocotind de revoltă şi durere. Se va riposta, poate: nu e mult! Dar noi cei de aici, care ştim cât nume bun are această organizaţie în ochii autorităţilor americane, ne dăm seama că gestul făcut trece dincolo de valoarea unei intervenţii ocazionale. În dosarul dreptăţii româneşti rezoluţia aceasta e o piesă grea. Bănuim ca alcătuitori ai ei pe Walter Georse, eminentul om politic din Gary Indiana, pe Petre Nicora, avocaţii Crăciun şi Hampu, scriitorul Nicolae Novac şi redactorul "Americii" Petre Lucaci. Meritul e al întregii Convenţii: al Românimii americane. Un mesagiu al Convenţiei adresat fraţilor noştri de-acasă, obidiţi şi desnădăjduiţi, radiodifuzat prin Free Europe — un mesagiu de dragoste şi de credinţă în viitorul liber al Românimii — întregea demersul pe lângă Casa Albă.

Curând, când America va doborî comunismul, Românii americani vor avea mult de spus şi de jertfit întru legarea rănilor româneşti.

Vasile Posteuca

WALTER LIPPMANN

"cel mai însemnat şi mai cetit comentator politic american" scrie fără teamă de ridicul, pentru lumea care n'are vreme să gândească, aceste rânduri: "Nu trebue să pierdem din vedere faptul că Tito, deşi ideologic adversarul nostru, din punct de vedere, strategic şi politic este aliat cu noi. În cazul Jugoslaviei noi am obţinut acelaşi fel de influenţă politică, pe care Rusia sovietică a obţinut-o în Cuba" . . .

Dacă prin "noi" Lippmann înţelege pe comentatorii care fac politica lui Tito, atunci între ei şi Tito nu există adversitate nici pe plan ideologic.

KRISHNA MENON!

Krishna Menon, ministrul comunist al apărării naţionale indiene a fost silit să plece. Altfel ar fi rămas descoperit protectorul său Pandit Nehru.

Declaraţiile recente ale marelui încurcălume care e Nehru îl dezonorează. În parlamentul indian Nehru a declarat că vecinii Chinezi l-au desamăgit; că el a crezut totdeauna în iubirea de pace a Chinei comuniste. Şi deaceea n'a luat măsuri pentru înarmarea Indiei . . .

Nehru e . . . bărbat de stat. Nu îndrăgostit desamăgit. Declaraţia lui, făcută în faţa reprezentanţilor poporului indian, dovedea că n'a înţeles nimic din ce se petrece în lume. (Şi totuşi Chinezii, prin ocuparea Tibetului şi prin acţiunea de exterminare din Tibet, îi dăduseră mână de ajutor ca să înţeleagă! . . .).

Un bărbat de stat însă (aşa le zice celor ajunşi la conducerea statelor) care la vârsta lui Nehru recunoaşte că n'a înţeles — că abia acum a înţeles — ce este comunism, revoluţie, imperialism şi despotíe, se descalifică. Plecarea lui Menon, spre a-l salva pe Nehru, e nonsens: declaratiile lui Nehru arată că Menon era pe acelaşi drum cu şeful.

"PRAVDA" ŞI ORTODOXIA

Într'un articol de fond apărut în PRAVDA se atrage atenţia activiştilor de partid şi responsabililor asupra pericolului "escrocheriei moralei religioase". Separarea dintre Stat şi Biserică în Rusia sovietică — se spune în acel articol — nu însemnează renunţarea Statului la educarea antireligioasă a cetăţenilor. Deaceea e regretabil faptul că mulţi dintre comunişti privesc indiferenţi cum membri ai familiei lor se duc la biserică.

"Pravda" face apel la credincioşii partidului ca prin presă, radio, teatru şi cărţi să intensifice propaganda ateistă.

Şi totuşi "reprezentanţii" bisericii ortodoxe ruseşti declară că în Rusia sovietică e mai multă libertate religioasă decât în vremea ţarilor . . .

G. R.

A apărut:
ATLAS LINGUISTIQUE ROUMAIN en couleurs, Tome I, TERMINOLOGIE DU CORPS HUMAIN, cartes 1 à 104, par
SEVER POP.
Préface et introduction par
RODICA DOINA POP.
Éditions J. Duculot, Gembloux (1962)

CĂRŢI

POEME GHIVIZII, versuri de Vasile POSTEUCA, schiţe de Nicolae PETRA, Mexico 1962, 66 pag.

D. BACU, AIUD, poezii, "Colecţia Dacoromania", Madrid 1961, 108 pagini.

ILIE SMULTEA, ROMANIA The State at the Danube's mouth, Cleveland, 1961, 72 pagini.

Periodice primite:

LA NATION ROUMAINE, No. 214, Juillet - Octobre 1962 (PARIS 10-e, 35, boul. de Strasbourg).

*

Reprezentantul CUVÂNTULUI pentru Franţa este D-l Dr. N. GUGUIANU, 25, av. Joffre, La Garenne (Seine), Franţa.

Reprezentantul pentru Canada: Rev. Fr. Dr. P. POPESCU, 3490 Iberville st. Montreal, Que., Canada.

O REVISTĂ UNIVERSITARĂ

Cum era de aşteptat, articolul meu a provocat un mic scandal. Profesorul Iorga a telefonat lui Gusti, spunându-i: "Îţi mulţumesc, dragă colega, că ai colaborat la această revistă unde sunt înjurat birjăreşte!". În *Neamul Românesc* a publicat un articolaş: "Mai multă omenie!", unde, printre altele, făcea aluzie la "fiţuici în care studenţii împroaşcă cu noroi pe proprii lor profesori". Şase, şapte luni mai târziu apărea în *Cele trei Crişuri* ultimul articol al lui V.Bogrea: "Ce n'a citit N.Iorga şi a citit dl.Mircea Eliade, student în Filozofie". Era o lecţie usturătoare dată de un formidabil erudit unui tinerel înflăcărat. În ceeace priveşte pe N.Iorga, nu m'a iertat niciodată — deşi, cum o aminteşte în *O viaţă de om*, în 1930, când era Ministrul Instrucţiei, mi-a prelungit bursa de 180 lire sterline pe an pe care o dobândisem, cu un an mai înainte, pentru studii la Universitatea din Calcutta. Mai scria în *O viaţă de om* că articolul meu a fost singura recenzie apărută asupra primului volum din *Essai de Synthèse*, ceeace mi se pare o nedreptate strigătoare la cer. M'aşi fi aşteptat ca toţi istoricii români să discute *Sinteza* celui care fusese profesorul tuturor.

Paradoxal şi tragic a fost faptul că, abia intrat în Universitate, criticasem violent şi mă rupsesem definitiv de profesorul pe care-l admiram mai mult, de omul pe care mi-l alesesem de model şi a cărui viaţă şi operă jucaseră în adolescenţa mea, şi au continuat să joace şi mai târziu, un rol aproape "magic". Într'adevăr, de câte ori mă simţeam obosit sau deprimat, îmi era destul să privesc cele câteva zeci de volume de Iorga pe care le adunasem în rafturile bibliotecii mele, ca să-mi regăsesc forţele intacte. Şi tocmai pe acest uriaş, în umbra căruia speram să cresc, îl jicnisem profund. Îmi propusesem însă să scriu o carte, *Citind pe N. Iorga*, în care să se vadă cât de bine, îi cunoşteam opera şi cât de mult îl admiram. N'am apucat să scriu — şi să public — decât primele două capitole. Nici de data aceasta n'am avut noroc. Al doilea capitol, închinat metodei lui N. Iorga, a avut darul să supere, deopotrivă, pe marele savant şi pe toţi redactorii *Cuvântului*.

NĂPASTA

îşi manifestaseră public, la Paris, aversiunea faţă de un regim de ocupaţie a României.

Dar nu moravurile comuniste sunt aici în discuţie. Ne întristăm de data aceasta de exilarea de către un exilat a unui clasic român. Mai ales în clipa de faţă, când fiecare umbră pusă pe valorile neamului nostru — la cumpănă şi ceas negru — apasă greu, apasă altfel.

Parcă mai mult ca oricând e necesar să amintim cuvintele lui Octavian Goga despre acest permanent "precursor" care a fost şi rămâne I. L. Caragiale: "*Cu cât va trece vremea, va creşte tot mai mult silueta lui şi vom rămânea totdeauna vrăjiţi de farmecul celui mai luminat creer românesc.*"

Cuvântul apare odată pe lună. Adresa pentru chestiuni de redacţie şi administraţie: George Racoveanu, 805 Freising b. München, Postf. 166. Pentru abonamente: Postscheckamt München (Deutschland) Konto-Nr. 1871 66, für George Racoveanu, Freising. Costul abonamentului anual: pentru Europa 12 DM; pentru Americi 4 doll. Abonamente de onoare: de la 25 doll.